

ACC. N:R M. 9868: 1-11.

Landskap: Småland

Upptecknat av: Blenda Andersson

Härad: Albo

Adress: Skövda, Vislanda

Socken: Vislanda

Berättat av:

Uppteckningsår: 1945

Född år 1880 i Skövda, Vislanda

Björöpp och björöppsoeder.

s. 1-11

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 9868:1

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Till Lunds Universitets Folkminnesarkiv.

Svar på frågelistan LUF 52

Bröllop och Bröllopseder.

Angående besvarandet av Eder frågelistan, ber jag få hänvisa Eder till min bok: "Gamla Vislanda i hävd och sägen", som jag i dag sänder Eder i korsband, och som bl. a. innehåller kyrklig vigsel, hur bruden var klädd förr i tiden och senare, etc. Därför vill jag här endast besvara några detaljfrågor då vigseln och brölloppet förekom i brudens hem.

Dagen före brölloppet samlades byns ungdom i en granngård eller i en backe i närheten av brudens hem och gjorde en äreport. När det började skymma buro de äreporten till bröllopgården och uppsatte den så ljudlöst som möjligt. (vid förstudörrarna). Om vintern gjordes den av ene- eller granris, om sommaren av löv. Sedan skalades höga granar, så att endast några grenar satt kvar i toppen. Dessa granar sattes utanför äreporten eller ut till vägen, beroende på läge och förhållande. Sattes dem utanför äreporten bundos girlander av lingonris och virades om stängerna upp till toppen, varifrån de sträckte sig till äreporten, där de fastbundos. Gjordes brölloppet vid midsommar,

ACC. N:R M. 9868:2.

satte ungdomen även upp en majstång. Och sedan dansade man kring majstången, både ungdomen och bruden och folket i bröllopsgården, förutsatt om prästen ej anlänt på kvällen. Därefter blevo ungdomarna inbjudna på mat och förfriskningar, på samma sätt som nu förtiden, fast nu bjudas dem på kaffe och kakor.

Anlände brudgummen på kvällen fick han ej ligga i brudens hem över natten utan hos en granne. På bröllopsdagen skulle bruden passa på, så hon fick se sin brudgum, innan han såg henne, så fick hon bli den förslagsgivande i äktenskapet.

Bruden skulle lägga pengar i skon och stå på, medan hon vigdes, så fick hon handhava pengar, och fick rå om kassan i sitt hem, sedan hon blev gift.

Vad vigselringen beträffar, har jag ej hört annat, än att den brukades allmänt förr i tiden. Ringen var antingen av guld eller förgylt silver. Det senare var vanligast under 1700- och början på 1800-talet. Vid nämnda tid var ringen mycket tunn, men bred, när den var delad i två smala, sammansatta ringar, I flesta fall användas ej vigselringen i vardagslag. Man var då utan ring, utan när man gick bort eller i kyrkan då vigselringen påsattes. Somliga använde vardagsring, som de köpt av någon knalle eller på marknaden. Ingen lånade bort sin vigselring för samma ändamål. Då blev mannen otrogen, om ringen lånades till en annan brud. Däremot kunde man låna bort brudsmücken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 9868:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Förr i tiden klädde prästrun bruden, under senare delen av 1800-talet gjorde brudens sömmerska det, och numera gör hårfri-sörskan det. Då bruden vigdes i hemmet hade man anordnat ett bord till "altare", och brett en finare matta, där brudparet skulle stå under vigseln, samt klätt tvenne låga pallar intill altaret, där brudparet skulle knafalla.

Då vigseln skulle förrättas, samlades alla gästerna i vigselrummet(om de fingo plats) och brudparet tågade in och ställde sig vid altaret. Efter dem gick brudnabben och tärnor och marskalkar(om de hade sådana). Långt tillbaka i tiden före-trädde brudparet av tvenne ljuspiltar som ställde sig en var-dera sidan om brudparet.(troligen detsamma som "blossbärare" som Ni frågar efter). Ljuspiltar kallades även hyendebärare, då de skulle lägga kuddar på säten där brudparet skulle sitta. Fanns det spelman på bröllopet, spelades denne en marsch när brudparet tågade in. Före vigseln sjöng prästen och klockaren en psalm och likaså efter vigseln höll han tal och förmanade dem att leva i trohet och kärlek,

Efter vigseln skulle alla gästerna taga brudparet i hand och önska dem lycka. Serverades vin efter vigseln, bjöd man omkring detta uppslagit i glas på en bricka, jämte en kladd bröl-lopskaramell eller annan konfekt. Alla gästerna tog var sitt vinglas och skålade med brudparet.

ACC. N:R M. 9868:4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Därefter serverades smörgåsbordet som utgjordes av alla de smörgåsrätter, som kan tillredas av ett svin och en ox. Efter smörgåsbordet serverades ost- och risgrynspannkaka. Då kaffet kom i bruk drack man kaffe med dopp. Allt vid småbord. Därefter dukades ett stort hästskobord. Nu skulle man sitta till bords. På mitten vid honörsbordet satt brudparet helst på ett eget säte. Vid brudgummens vänstra sida satt först prästen, sedan bönemannen, om de haft en sådan, därefter brudgummens fader, och brudens fader, brudgummens bröder och hennes bröder, hans farbröder och hennes farbröder, hans morbröder och hennes morbröder, samt kusiner å ömse håll. Därefter satt nämndemannen, kyrkevärdens och klockaren, vänner, grannar och bekanta.

Vid brudens högra sidan satt först prästfrun, därefter brudgummens moder sedan brudens moder, sedan brudgummens systrar och hennes systrar, där näst brudgummens fastrar och hennes fastrar, sedan hans och hennes mostrar samt kusiner. Efter släkten satt först nämndemansmor, kyrkevärdsmor och klockaremor samt vänner, grannar och bekanta.

Det var en allmän sed, att kvinnorna skulle låta truga sig, till att gå till bords, ju mer motstravig, ju finare. Värddinnan fick formligen brottas med kvinnorna för att få fram dem. De till och med gingo och gömde sig, så hon fick leta efter dem. Alla låtsade, att de andra voro förmer, än hon själv, och skulle därför sitta före henne.

ACC. N:R M. 9868:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Några bestämda maträtter till bröllop förr i tiden, är ej känt. Men de fingo ej ha gröt till förning på ett bröllop. Eljest skulle de ha minst tre sorters förning till bröllop. Dessa utgjordes antingen av ett par kakor fint bröd, sötost, ost- eller risgrynspannkaka, bakelser av olika slag (Förr i tiden kallades följande kakor för bakelser, såsom spritskransar, mandelmusslor, spån etc.) Bröllopskarameller (=papperskarameller) med passande deviser, maränger etc. Även hade man till förning förr i tiden spettkaka, (tårta var då ej kommit i bruk bl. allmogen) äggost, brynost, ost, smör, fårstek, kalvstek och oxstek.

När spelman var engagerad vid ett bröllop, spelade denne när de olika maträtterna buros in på bröllopsmiddagen.

En brud skulle smaka av alla rätterna under bröllopsmiddagen, för hon skulle få äga mycke mat i sitt och sin mans hem. Brud och brudgum skulle ofta byta sked, gaffel eller kniv, medan de åto under bröllopsmiddagen, för deras kärlek alltid under deras levnad, skulle vara ömsesidig. "Bruden skulle "skåra" (taga först) alla rätterna".

De som ej gratulerat brudparet på andra lysningsdagen, kommo fram med sina gåvor på bröllopsdagen, antingen när de lämnade fram sina förningar, när de kommo till bröllopgården, eller efter bröllopsmiddagen, då de plaserade sina gåvor på ett därtill avsett bord. Förr i tiden gävo husmödrarna vävnader i flesta fall, såsom dukar, lakan och örngott. Vanligen lämnade

ACC. N:R M. 9868:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

de, som voro mest storvärdiga, en hel packe av de olika vävslagen. Somliga lämnade garner av lin och ull eller enbart lin. Man gav även sängtäcke och sängfällar eller beredda får- eller getskinn, Allt detta i den gamla goda tiden. Man gav även penningar i bröllopgåva.

De gäster, som lågo i bröllopgården över natten, brukade ofta giva kokerskan och den övriga betjäningen lite dricks-pengar. Dessa lämnades till värden i tysthet eller direkt till betjäningen i köket.

Under 1700-talet var det en sed, att vid bröllop och barn-dop offra pengar till de fattiga i socknen. Någon gick då omkring med en träskål och samlade upp pengar eller ställdes skålen på ett bord, däri både präst, brudgum och gäster lämnade sin skärv. Då värden på bröllopet själv engagerat spelman, betalade han spelmannen själv.

Efter bröllopsmiddagen började dansen. Dansade prästen, skulle han bjuda upp bruden till första dans i annat fall bjöd brudgummen henne. Sedan var det bönemannens tur. Alla mannen skulle dansa med bruden. Då dansen var slut på bröllopsdagen, skulle "kronan dansas å bruden." Då ställde sig de ogifta kvinnorna i en ring. Bruden bands för ögonen och ställdes mitt i ringen. Därpå spelade musiken upp en polka och flickorna dansade runt omkring. Bruden skulle nu med förbundna ögon försöka taga en av de dansande

Riktigt!

ACC. N:R M. 9868:7

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

flickorna och sätta på henne kornan. Det föll sedan så, att den flicka, som fick kronan, blev den första som fick bära kronan som brud.

Det var förr sed att bädda "syskonsäng" vid ett bröllop för de unga, som stannade kvar på bröllopgården över natten. En gosse och en flicka skulle då ligga i samma säng, men gossen fick inte ligga under täcket. När det ej fanns sängplats, bäddade man över hela golvet, i alla ära och sedlighet. Den flicka, som inte fick någon gosse i detta fall, ansågs ej ha tur med pojkar och det var lika snopet för henne som att ej bli uppjuden till dans.

Flickorna höllo förr i tiden mycket på sin mödom, och de ville ej bära den skamman att vara med barn före äktenskapet. Den flicka som var med barn, när hon gifte sig, fick ej bära den kyrkliga brudkronan. Och var den flicka, som bar kyrkkronan, ej en ren mö, d.v.s. hade sin mödom och var en oskuld, så blev brudkronan svart och måste förgyllas. Vilket var en stor skam för hela släkten. Ända till förra världskriget var det en stor skam, både här i socknen och i hela trakten, om en flicka blev med barn före äktenskapet. Och födde hon ett barn utom äktenskapet kallades hon för "hora" i hela sitt liv och hennes barn kallades "horunge."

Att komma med "kockabränne" och björkdragning i samband med bröllop och lysning, har icke förekommit i denna trakt. Ej heller förekom den seden, "att de gifta männen skulle slå ring om brud-

ACC. N:R M. 9868:8.

gummen."

Brudsängen skulle helst bäddas av brudens moder, systrar eller hennes kvinnliga släktingar. Sängkläderna som voro av alla bästa och finaste sort skulle vara av brudens hemgift. Hade modern en ^{lik}likkammare, skulle denna läggas i botten på sängen. Men brudparet skulle ej veta något därom.

Skämtsamma ungdomar brukade i bland hitta på en del gyckel i sängen, såsom bädda säck, lägga en levande igelkutte i sängen. Strö dit klådpulver eller nyspulver. Eller lägga en brödkavel i sängen.

Vem av brudparet som somnade först om natten, kom att dö först av dem båda.

Uppteckningar av Blenda Andersson,

Skörda, Vislanda

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV